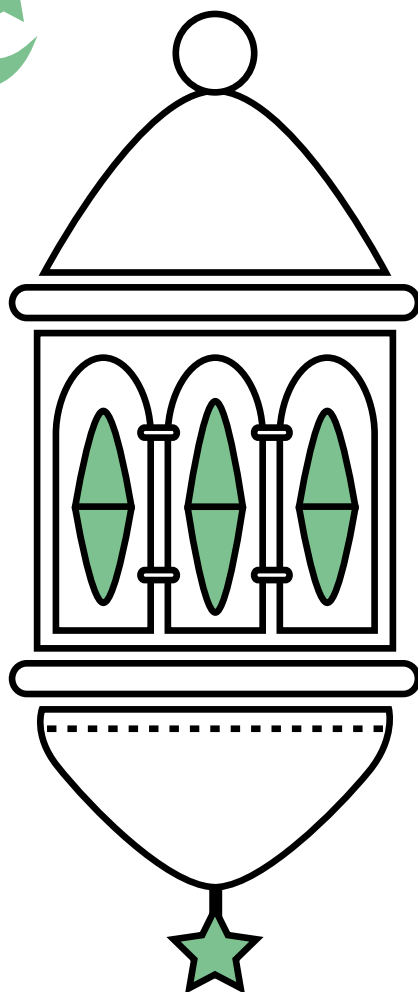

Orientacions per a centres educatius durant el Ramadà

Elaboració del document:
Oficina d'Afers Religiosos (OAR)
i Programa BCN Interculturalitat (PROGBI)
de l'Ajuntament de Barcelona

L'Ajuntament de Barcelona treballa per impulsar la perspectiva intercultural i la garantia de l'exercici del dret a la llibertat religiosa a la ciutat, d'acord amb el Pla Barcelona Interculturalitat 2021-2030. A través del Programa BCN Interculturalitat (PROGBI) i l'Oficina d'Asser Religiosos (OAR), integrats en el Departament d'Interculturalitat i Pluralisme Religios, es contribueix a promocionar un model de ciutat diversa i intercultural on totes les persones tinguin un accés real, efectiu i en condicions d'igualtat a tots els drets humans reconeguts i garantits.

En aquest marc, els centres educatius han de disposar d'informació rigorosa sobre la festivitat islàmica del Ramadà i sobre els drets de l'alumnat musulmà, perquè l'escola és un espai clau de convivència, igualtat i reconeixement de la diversitat. Conèixer el Ramadà permet evitar estereotips, prevenir situacions de discriminació i garantir un tracte equitatiu a l'alumnat. Aquest document vol donar eines als centres educatius per tal d'integrar aquesta realitat en la vida del centre, reforçar el diàleg intercultural i actuar amb criteris pedagògics i de drets humans, per afavorir un clima escolar inclusiu i contribuir a formar una ciutadania crítica, respectuosa i cohesionada.

Què és el Ramadà?

- **Ramadà** és el nom que rep el **novè mes del calendari lunar islàmic** i és un mes sagrat. Es commemora el mes en què Al·là ('Déu' en àrab), a través de l'arcàngel Gabriel, començà a revelar l'Alcorà (paraula revelada) a Muhàmmad, considerat per l'islam com el darrer profeta i el primer musulmà.
- Durant aquest mes es posa en pràctica el quart pilar de l'islam, que consisteix a **dejunar des de l'alba fins a la posta de sol**. També és un temps per a l'oració, la reflexió personal, la caritat i la comunitat. Normalment, la família s'aixeca de matinada, abans que surti el sol, per fer un àpat, anomenat *suhûr*; l'àpat de ruptura, fet al capvespre, es diu *iftâr*. El dejuni té un sentit espiritual.
- **L'Aïdu l-fitr (*îd al-fitr*)** és la festa que marca el **final del dejuni del Ramadà**, i se celebra el primer dia del mes següent (*shawâl*). És una de les dues grans festes del calendari islàmic. La comunitat es reuneix a primera hora del matí per fer una **pregària comunitària** i seguidament dediquen el dia a visitar familiars, amistats i persones necessitades o que estiguin soles.
- El **mes del Ramadà té un component eminentment social i comunitari** a la nostra ciutat, fet que el converteix en quelcom més que una pràctica individual. Durant el mes del Ramadà, preval l'aspecte relacional, solidari i familiar. Per tant, és un període de socialització. És un període singular en el qual es pot observar com s'expressen diverses maneres d'entendre el que suposa ser musulmà en un context no musulmà i en el qual la varietat de menjars és una expressió d'aquesta riquesa i diversitat.
- Durant el mes del Ramadà, les comunitats musulmanes també acostumen a celebrar **iftârs** populars als quals es conviden les amistats i els veïns i veïnes del barri a sumar-se al trencament del dejuni.

Període en què se celebra

Calendari lunar islàmic

- El calendari islàmic segueix el **cicle lunar**, en el qual els mesos comencen i acaben amb la lluna nova, així com els dies comencen i acaben amb la posta de sol. L'any lunar islàmic té entre 354 i 355 dies, dividits en mesos de 29 o 30 dies (*yawm*). Per aquest motiu, es produeix un decalatge retroactiu d'uns deu dies per any. Per tant, la data de l'inici del mes del Ramadà canvia cada any i "s'avança" aproximadament deu dies respecte a l'any anterior.
- Cal tenir en compte que la tradició marca que, per establir que el mes ha començat, cal observar la lluna directament (i no seguir només els càlculs astronòmics). Per aquest motiu, **sovint no se sap la data definitiva d'algunes festes fins dies o hores abans**.
- El Ramadà té una **durada** que pot oscil·lar **entre 29 i 30 dies**. Novament, aquesta durada varia en funció de la lluna i no és possible determinar-la amb antelació.

Quan comença i acaba el Ramadà d'aquest any 2026?

- Es poden establir unes dates aproximades: així, el 2026 el Ramadà **comença al voltant del 18 de febrer i acaba cap al 20 de març**.

La pràctica del dejuni

Períodes en què no es menja ni es beu:

- Les persones musulmanes que practiquen el Ramadà no mengen ni beuen cap mena de líquid **des que el sol surt i fins que es pon**. En les hores de fosc s'acostumen a fer àpats abundants, ben nutritius, energètics i gustosos. Això fa, d'altra banda, que al vespre l'activitat a les llars es multipliqui. Atès que es manté l'horari escolar, les hores de son es redueixen i alguns infants poden estar més cansats del que és habitual.

A partir de quina edat es duu a terme el dejuni des del punt de vista religiós?

- Es considera prescriptiu el dejuni a partir de la **pubertat**, de manera que l'edat pot variar en funció de cada infant. Així i tot, és habitual que alguns infants més petits comencin a jejunar durant algunes hores a mode "d'entrenament"; a vegades, fins i tot ho fan sense el coneixement de les famílies, impacients per participar en la celebració.

Quines persones estan exemptes de jejunar?

- De forma general, la doctrina islàmica dispensa del dejuni les **persones que estan de viatge, les persones malaltes i ancianes i les dones embarassades o que estiguin alletant**. Igualment, no poden fer el dejuni les **dones amb la menstruació**, així com les persones que pel fet de mantenir el dejuni puguin posar en risc la seva vida o salut. En aquests casos, el dejuni s'ajorna i es fa, si és possible, en un altre moment de l'any.

Recomanacions sobre el dejuni en centres educatius

Què cal fer davant de casos d'infants petits que practiquin el dejuni?

- Abans d'emprendre cap acció, és prioritari **parlar amb la família** de l'alumne/a per tal d'entendre les circumstàncies que envolten la situació. En aquest sentit, és especialment important saber si la família coneix i aprova la pràctica del dejuni. Si és així, cal saber en quines condicions l'està duent a terme l'alumne/a: si es practica durant totes les hores de claror i de manera habitual, només durant unes hores, de forma esporàdica, etc. Una vegada es coneixen les circumstàncies, cal valorar, conjuntament amb la família, quina és la millor actuació per acompanyar l'infant en aquesta decisió, a fi que sigui informada i en cap cas perjudicial.

Com s'ha d'actuar amb l'alumnat que es queda al menjador i no vol menjar?

- L'alumnat que és usuari de menjador i faci dejuni durant el mes del Ramadà té **dret a ser atès** a l'espai del migdia, amb la supervisió corresponent. En aquest sentit, **no és correcte enviar-lo cap a casa**.
- En la mesura que sigui possible, és preferible que estiguin en un **espai diferent** del menjador mentre la resta de l'alumnat dina. No és una bona pràctica deixar-los a la taula asseguts sense menjar.

Les escoles poden obligar els infants a menjar o a beure?

- Per una banda, l'Estatut de Catalunya especifica que, en totes les actuacions que duguin a terme els poders públics o les institucions, l'interès superior de l'infant ha de ser prioritari. Per una altra banda, l'**article 10.1 del Decret 279/2006, de 4 de juliol**, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya estableix que: **"l'alumnat té dret al respecte de les seves conviccions religioses, morals i ideològiques, a la llibertat de consciència i al respecte a la seva intimitat en relació amb aquelles creences i conviccions"**. Per tant, no hi ha cap normativa que habiliti una escola a obligar un infant a menjar o a beure, si no hi ha una situació que posi en risc immediat la salut de l'infant. Si un infant es troba malament, cal atendre'l d'acord amb els protocols habituals.
- L'alumnat té dret a participar en totes les activitats educatives incloses en la programació anual del centre, encara que facin dejuni.

Com s'ha d'actuar si una família demana a l'escola que no doni menjar o beguda a un infant musulmà?

- **No és funció de l'escola actuar com a "guardiana" de les creences religioses** de cap família. Si un infant vol menjar o beure, ho ha de poder fer i no és funció de l'escola impedir-ho. De fet, això podria suposar una violació del deure a tenir cura de l'infant. És a dir, de la mateixa manera que l'escola no pot obligar un infant a menjar o beure, tampoc no pot impedir que ho faci.

Com s'ha d'actuar davant d'infants que estan fent el dejuni i que duen a terme activitats físiques exigents?

- Si es tracta d'infants petits, és recomanable **parlar amb les famílies**. En tot cas, cal recordar que no hi ha cap normativa que habiliti el professorat a obligar un infant a menjar o a beure, i que, si un infant es troba malament, cal atendre'l d'acord amb els protocols habituals.

Petició de l'alumnat de no fer determinades matèries (música, gimnàstica, etc.)

Hi ha cap normativa que habiliti l'alumnat musulmà a no fer determinades matèries?

- **No hi ha cap normativa que eximeixi l'alumnat musulmà de cap de les assignatures curriculars, tampoc durant el mes del Ramadà.** En tot cas, cal tenir en compte que en l'islam no hi ha una autoritat teològica única, de manera que poden fer-se lectures molt diverses dels textos sagrats que donin lloc a interpretacions també diverses o, fins i tot, contraposades. En aquest sentit, algunes persones musulmanes poden considerar la música o la dansa com una activitat no adient per al mes del Ramadà, ja que es considera un mes dedicat a l'espiritualitat en què és especialment important tenir una actitud pietosa. **Per tant, seria recomanable tenir en compte aquesta sensibilitat a l'hora de programar algunes activitats o oferir activitats alternatives.**

Possibilitat de no assistir a classe

En quins períodes l'alumnat musulmà podrà no assistir a classe?

- Segons l'article 12.3 de la Llei 26/1992, de 10 de novembre, per la qual s'aprova l'Acord de cooperació de l'Estat amb la Comissió Islàmica d'Espanya, l'alumnat musulmà "estarà **dispensat de l'assistència a classe i de la celebració d'exàmens**" els divendres des de les 13.30 fins les 16.30 hores, així com durant diverses festivitats, entre les quals es troba l'Aïdu l-fitr (*Îd al-fitr*), que celebra el final del Ramadà i que es correspon als dies 1, 2 i 3 del *shawâl*.
- Els **migdies dels divendres** l'alumnat es pot absentar de les 13.30 fins a les 16.30 hores per a l'oració del divendres al migdia, la més important de la setmana per als musulmans. Pot ser que no es necessitin les tres hores i que la manca d'assistència a classe sigui força més breu.
- Els dies de l'**Aïdu l-fitr (*Îd al-fitr*), final del Ramadà**, l'alumnat es pot absentar durant tot el dia. Aconsellem no preveure exàmens, sortides i activitats rellevants per a l'alumnat en aquestes dates (particularment el primer dia). És una previsió que cal aplicar preceptivament quan les famílies ho sol·liciten, però és aconsellable fer-ho igualment.
- La llei **no estableix cap edat concreta** pel que fa a l'aplicació de l'article 12 sobre la possibilitat de no assistir a classe els divendres entre les 13.30 fins a les 16.30 hores. S'entén, per tant, que **qualsevol alumne/a o família musulmana pot reclamar l'aplicació d'aquest dret**. Tanmateix, l'article 12.3 de la Llei 26/1992 preveu que la petició de no assistir a classe en determinats períodes la formularan l'alumnat mateix o les persones "que n'exerceixin la pàtria potestat o tutela". Per tant, en el cas d'alumnes menors d'edat, entenem que **qui ha de formular la petició de no assistència a classe han de ser les persones que n'exerceixen la pàtria potestat o tutela**; no n'hi ha prou amb una sol·licitud per part de l'alumnat.
- En general, és **recomanable que els centres educatius coneguin les dates de la celebració del Ramadà** i puguin preveure les absències per tal d'adaptar el seu calendari tant com sigui possible, com a reconeixement dels drets, però també pel compromís amb el reconeixement de la diversitat cultural i religiosa pròpia de l'educació intercultural.

El Ramadà en l'educació intercultural

Des d'una perspectiva intercultural basada en el reconeixement de la diversitat, la igualtat de drets i la interacció positiva, és fonamental que els centres educatius coneguin la diversitat cultural i religiosa del seu alumnat i de les seves famílies, la valorin i, quan calgui, adaptin la pràctica educativa, els continguts i el calendari a les necessitats d'aquesta diversitat. En aquest marc de reconeixement del dret a la llibertat religiosa i de creences, és important donar visibilitat a les festivitats que celebra l'alumnat i evitar qualsevol forma de discriminació.

Per crear un clima de respecte, superar l'estigma, el desconeixement i l'islamofòbia que impregna molts dels imaginaris occidentals, cal revisar les representacions que es construeixen sobre l'islam i les seves pràctiques, tant en el currículum formal com en el currículum ocult. Això implica repensar com s'explica la història, quines mirades es consideren "normatives" i quines queden invisibilitzades, i revisar la presència de referents del món de les ciències, l'art i el pensament provinents de contextos islàmics o de tradicions culturals vinculades a societats de majoria musulmana.

Pel que fa al Ramadà, convé tenir present que cada infant o jove el viu d'una manera diferent i que la participació pot variar segons el context familiar, l'edat, l'estat de salut i la decisió personal. Per això, és clau escoltar i acompanyar l'alumnat en la seva decisió i garantir que aquesta no comporti perjudicis en el recorregut acadèmic ni situacions de discriminació. Sempre que sigui possible, es recomana ajustar la programació del centre (excursions, sortides, exàmens, activitats esportives, etc.) per facilitar que l'alumnat que fa el Ramadà pugui participar amb normalitat en la vida escolar. Quan alguna activitat no hi sigui compatible (per exemple, l'estona de menjador o l'exercici físic intens), cal oferir alternatives adequades, més tranquil·les i respectuoses, i, si escau, facilitar espais apropiats per a la pregària i el recolliment.

A més de la dimensió espiritual, el Ramadà té una forta dimensió comunitària, identitària i de pertinença. És un temps de trobada i celebració en què moltes famílies i xarxes veïnals es reuneixen, especialment al vespre, per compartir l'*iftâr*, preparar plegades plats tradicionals, gustosos i nutritius, i gaudir-ne. Reconèixer aquesta dimensió ajuda a comprendre'n el sentit social i a evitar reduir-lo únicament a una pràctica individual vinculada al dejuni.

Més enllà del Ramadà, l'escola pot aprofitar la diversitat del centre per revisar el seu funcionament al llarg de tot el curs i assegurar-se que respon d'una manera coherent a la realitat cultural i religiosa de l'alumnat. Aquesta revisió pot incloure el calendari de festivitats i la seva visibilització, la incorporació activa dels idiomes presents a les aules, els continguts i enfocaments del currículum i els referents culturals que s'hi promouen. També pot abordar aspectes de la vida quotidiana del centre, com ara l'alimentació que s'hi ofereix i si té en compte les creences i les necessitats de tothom, el respecte per la diversitat en la vestimenta durant les pràctiques esportives i en l'ús de símbols religiosos com el vel. Igualment, ha de garantir la participació de totes les famílies i reforçar les mesures de prevenció i d'abordatge del racisme i la discriminació per motius d'origen, racialització o creences.

Marc legal

- Declaració universal dels drets humans (1948)
- Conveni europeu de drets humans (1950)
- Declaració universal dels drets de l'infant (1959)
- Pacte internacional de drets civils i polítics de les Nacions Unides (1976)
- Convenció sobre els drets de l'infant (1989)
- Constitució espanyola (1978)
- Estatut d'autonomia de Catalunya (2006)
- Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació
- Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa
- Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal
- Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació
- Acord de cooperació de l'Estat espanyol amb la Comissió Islàmica d'Espanya (1992)
- Resolucions anuals de la Secretaria General del Departament d'Ensenyament que aproven les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius docents (Full de disposicions i actes administratius del Departament d'Ensenyament)
- Reial decret 315/2025, de 15 d'abril, pel qual s'estableixen normes de desplegament de la Llei 17/2011, de 5 de juliol, de seguretat alimentària i nutrició, per al foment d'una alimentació saludable i sostenible als centres educatius

Recursos disponibles

Oficina d'Afers Religiosos de l'Ajuntament de Barcelona:

- [Coneix les religions. L'islam](#)
- [El Ramadà – El novè mes de l'any](#)
- [Vídeo. El Ramadà, el novè mes de l'any](#)
- [Per entendre el calendari islàmic](#)

Programa BCN Interculturalitat de l'Ajuntament de Barcelona:

- [Fanzín “Benvingudes a l'escola...intercultural?”](#)
- [Barxiluna: \(Des\)memòria del passat i present islàmic a les diferents dimensions del currículum](#)
- [Les llengües familiars d'infants i joves](#)
- [Catàleg d'activitats antirumors](#)
- [Decàleg de criteris per a territorialitzar la interculturalitat](#)
- [Formació intercultural](#)

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya:

- [Ramadà](#)
- [Aïdu l-fitr](#)
- Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós / N. Monteis Febrer (2018). [Fes festa! Rituals, cultures i religions del món](#). Direcció General d'Afers Religiosos
- [Guia per al respecte a la diversitat de creences als centres educatius de Catalunya](#) (2015). Generalitat de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals i Departament d'Ensenyament